

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ԵՐՐՈՐԴ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

ՄՈՒՐԱԴԻԽԱՆՅԱՆՆ ԸՆԴԴԵՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(Գանգաղ թիվ 12895/06)

ՎՃԻՌ

ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳ

2012թ. հունիսի 5

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ Է

5/09/2012

*Սույն վճիռը վերջնական է դարձել Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետով
սահմանված կարգով: Այն կարող է ենթարկվել խմբագրական փոփոխությունների:*

Մուրադխանյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով,

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (Երրորդ բաժանմունք) Պալատը՝
հետևյալ կազմով

Josep Casadevall, *Նախագահ*

Corneliu Bîrsan,

Alvina Gyulumyan,

Egbert Myjer,

Ján Šikuta,

Luis López Guerra,

Nona Tsotsoria, *դատավորներ*

և Marialena Tsirli, *Բաժանմունքի քարտուղարի տեղակալ*

2012թ. մայիսի 15-ի դռնփակ նիստում կայացրեց

հետևյալ վճիռը, որն ընդունվել է նույն օրը

ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԸ

1. Վարույթը հարուցվել է 2006թ. մարտի 27-ին Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի («Կոնվենցիա») 34-րդ հոդվածի համաձայն Հայաստանի քաղաքացի պրն. Արարատ Մուրադխանյանի («դիմումատու») կողմից ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության՝ բերված թիվ 12895/06 գանգատի հիման վրա:

2. Դիմումատուին ներկայացնում էր Երևանում գործող փաստաբան պրն. Լ. Սիմոնյանը և Ստրասբուրգում գործող փաստաբան պրն. Ք. Մեյերը: ՀՀ Կառավարությունը («Կառավարություն») ներկայացնում էր Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության լիազոր ներկայացուցիչ պրն. Գ. Կոստանյանը:

3. 2007թ. դեկտեմբերի 12-ին Երրորդ բաժանմունքի Նախագահը որոշեց գանգատն ուղարկել Կառավարությանը: Որոշվեց նաև իրականացնել գործի ընդունելիության և ըստ էության միաժամանակյա քննություն (Կոնվենցիայի 29-րդ հոդվածի 1-ին կետ):

ՓԱՍՏԵՐԸ

I. ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

4. Դիմումատուն ծնվել է 1963թ. և այժմ կրում է իր պատիժը քրեակատարողական հիմնարկում:

1. Երկու առանձին քրեական վարույթների հարուցումը դիմումատուի դեմ Հայաստանում և Ուկրաինայում

(ա) Դիմումատուի դեմ հարուցված քրեական գործը Հայաստանում

5. 2002թ. հունիսի 24-ին դիմումատուի դեմ հարուցվել է թիվ 12207102 քրեական գործը նույն օրը Երևանում կատարված մի քանի անձանց դիտավորյալ սպանության փաստի առթիվ: Դիմումատուն, ում գտնվելու վայրը անհայտ էր, կասկածվում էր այդ սպանությունների կատարման մեջ:

6. 2002թ. հուլիսի 5-ին ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 232-րդ հոդվածի համաձայն դիմումատուի դեմ մեղադրանք է առաջադրվել ապօրինի կերպով զենք պահելու համար, որից հետո քննիչի կողմից դիմումատուին կալանավորելու միջնորդություն է ներկայացվել:

7. Նույն օրը Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանը դիմումատուի բացակայության պայմաններում բավարարել է միջնորդությունը և նրա երկամսյա կալանավորման մասին որոշում է կայացրել՝ նշելով հետևյալը.

«Ուսումնասիրելով քննիչի ներկայացրած միջնորդությունը և քրեական գործի նյութերը, հաշվի առնելով վերագրված հանցանքի ծանրությունն ու բնույթը և այն փաստը, որ մեղադրյալի կատարած հանցագործության համար նախատեսված միակ պատիժը բանտարկությունն է՝ դատարանը հանգել է այն եզրակացության, որ քրեական գործի ընթացքում ձեռք բերված նյութերը բավարար հիմք են ծառայում եզրակացնելու համար, որ միջնորդությունը պետք է բավարարվի, քանի որ մեղադրյալը թաքնվում է վարույթն իրականացնող մարմնից և նրա գտնվելու վայրն անհայտ է»:

8. Քանի որ դիմումատուի գտնվելու վայրն անհայտ էր, նրա նկատմամբ հայտարարվել էր հետախուզում:

9. 2002թ. սեպտեմբերի 11-ին ՀՀ Գլխավոր դատախազությունը փոխել է դիմումատուի դեմ առաջադրված մեղադրանքը և նա մեղադրվել է սպանության, սպանության փորձ կատարելու և ապօրինի կերպով զենք պահելու մեջ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 99-րդ, 15-99-րդ և 232-րդ հոդվածների հիմքերով:

10. 2002թ. հոկտեմբերի 25-ին դիմումատուի դեմ հարուցված քրեական վարույթը կասեցվել է, քանի որ նրա գտնվելու վայրը հնարավոր չէր պարզել:

(բ) Դիմումատուի կալանավորումը Ուկրաինայում այլ քրեական մեղադրանքի առնչությամբ

11. Չպարզված ժամանակահատվածում Ուկրաինայում հարուցվել է թիվ 01710009 քրեական գործը 2001թ. մարտի 31-ին Պոլտավայում (Ուկրաինա) կատարված մի անձի սպանության հիմքով:

12. Ըստ դիմումատուի՝ 2003թ. հունվարի 24-ին ինքը Վորոնեժում (Ռուսաստան) ձերբակալվել է Ուկրաինայի իրավապահ մարմինների կողմից և բռնի ուժով տեղափոխվել Պոլտավա, որտեղ 2003թ. հունվարի 27-ին ազատագրվել է:

13. 2003թ. հունվարի 30-ին Պոլտավայի Կիլյան ընդհանուր իրավասության դատարանը դիմումատուի նկատմամբ կայացրել է կալանքի որոշում:

14. 2003թ. մարտի 13-ին դիմումատուին պաշտոնապես մեղադրանք է առաջադրվել սպանության և սպանության սպառնալիքի հիմքերով՝ համաձայն Ուկրաինայի քրեական օրենսգրքի 115-րդ և 129-րդ հոդվածների:

15. Հայտնի է, որ դրանից հետո ուկրաինական դատարանները մի քանի անգամ երկարացրել են դիմումատուի կալանքի ժամկետները:

16. 2004թ. հունվարի 30-ին ՀՀ Գլխավոր դատախազությունը միջնորդել է Դիմումատուին հանձնել Հայաստանին թիվ 12207102 քրեական գործի հիմքով:

17. 2004թ. ապրիլի 12-ին Ուկրաինայի իշխանությունները որոշում են կայացրել դիմումատուին հանձնել Հայաստանին և թիվ 01710009 քրեական գործը փոխանցել Հայաստանի իշխանություններին հետագա քննության համար:

2. Դիմումատուի կալանքը Հայաստանում

(ա) Դիմումատուի մինչդատական կալանքը

18. 2004թ. մայիսի 18-ին դիմումատուին հանձնել են Հայաստանին, որտեղ նա անմիջապես կալանավորվել է:

19. 2004թ. մայիսի 24-ին թիվ 12207102 քրեական գործի վարույթը վերսկսվել է:

20. 2004թ. հունիսի 21-ին դիմումատուին առաջադրված մեղադրանքը փոխվել է և համապատասխանեցվել է 2003թ. օգոստոսին ընդունված նոր քրեական օրենսգրքի դրույթներին: Քրեական օրենսգրքի 104-րդ, 34-104-րդ և 235-րդ հոդվածների հիմքով դիմումատուին առաջադրվել է մեղադրանք մի քանի անձանց սպանության և սպանության փորձի, ապօրինի կերպով զենք պահելու համար:

21. 2004թ. հուլիսի 12-ին Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանը քննել ու բավարարել է քննիչի միջնորդությունը կալանքի ժամկետը, որը պետք է լրանար 2004թ. հուլիսի 18-ին, ևս երկու ամսով երկարացնելու մասին, մինչև 2004թ. սեպտեմբերի 18-ը: Առաջին ատյանի

դատարանը որոշել է, որ կալանքի երկարացումը անհրաժեշտ է մի շարք քննչական գործողություններ կատարելու համար: Այդպիսի գործողությունները, ըստ քննիչի, ներառում էին դիմումատուին երեք վկաների ճանաչմանը ներկայացնելը, նրանց հետագա հարցաքննումը, դիմումատուի և այդ վկաների միջև հնարավոր առերեսումները, մի շարք դատաբժշկական հետազոտություններ և սպանության համար օգտագործված զենքը գտնելուն ուղղված գործողություններ:

22. Նույն օրը գործը քննող քննիչը որոշել է, որ թիվ 01710009 քրեական գործի քննությունն անհնար է շարունակել ՀՀ տարածքում և որոշում է ընդունել այդ գործը վերադարձնել Ուկրաինայի իշխանություններին:

23. 2004թ. սեպտեմբերի 13-ին թիվ 12207102 քրեական գործի քննությունն ավարտվել է և դիմումատուին հնարավորություն է տրվել ծանոթանալ գործի նյութերին մինչև 2004թ. սեպտեմբերի 23-ը:

(բ) Դիմումատուի կալանքը դատական վարույթի ընթացքում

24. 2004թ. սեպտեմբերի 24-ին գործը փոխանցվել է Երևան քաղաքի Էրեբունի և Նուբարաշեն համայնքների առաջին ատյանի դատարան՝ ըստ էության քննության համար:

25. 2004թ. հոկտեմբերի 6-ին առաջին ատյանի դատարանը որոշում է կայացրել գործը դատաքննության նշանակելու մասին՝ առաջին դատական նիստը նշանակելով 2004թ. հոկտեմբերի 14-ին: Այս որոշման մեջ նաև նշվել է, որ «մեղադրյալի նկատմամբ կիրառված խափանման միջոցը պետք է թողնել անփոփոխ»:

26. 2004թ. հոկտեմբերի 14-ից մինչև 2005թ. հոկտեմբերի 13-ը ընկած ժամանակահատվածում առաջին ատյանի դատարանն անցկացրել է 52 դատական նիստ՝ առավելագույնը մեկ ու կես ամիս ընդմիջումներով, որոնց ընթացքում բազմաթիվ վկաներ են հարցաքննվել ու ապացույցներ են հետազոտվել: Այս ամբողջ ժամանակահատվածում դիմումատուն մնացել է կալանքի տակ:

(գ) Գործի ուղարկումը լրացուցիչ նախաքննության

27. 2005թ. հոկտեմբերի 14-ին Երևան քաղաքի Էրեբունի և Նուբարաշեն համայնքների առաջին ատյանի դատարանը որոշել է գործը հետ ուղարկել լրացուցիչ նախաքննության: Դատարանը գտել է, որ քննչական մարմինը չի կարողացել ապահովել գործի արդար քննություն և կատարել օբյեկտիվ ու բազմակողմանի նախաքննություն: Այդպիսի հանգամանքներում դատարանը մեղադրյալի մեղավորության և անմեղության վերաբերյալ օբյեկտիվ եզրակացության հանգելու հնարավորություն չի ունեցել, և այդ բացթողումները

դատավարության ընթացքում հնարավոր չի եղել շտկել: Ընդհանուր իրավասության դատարանը իր որոշման մեջ նաև նշել է, որ «կալանքը պետք է թողնել անփոփոխ»:

28. Դիմումատուն, դատախազը և տուժողները բողոքարկել են այս որոշումը: Իր բողոքի մեջ դիմումատուն պնդել էր, *inter alia*, որ առաջին ատյանի դատարանը կալանքը երկարացնելու իր որոշման մեջ պատճառներ չի նշել և հաշվի չի առել այն հանգամանքը, որ ինքը 2003թ-ից գտնվել է կալանքի տակ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի խախտմամբ:

29. 2005թ. նոյեմբերի 9-ին Քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանը առաջին ատյանի դատարանի որոշումը թողել է ուժի մեջ՝ ավելացնելով, որ «դիմումատուին կալանքի տակ պահելու հիմքերը դեռ առկա են»:

30. Դիմումատուն, դատախազը և տուժողները վճռաբեկ բողոք են բերել այս որոշման դեմ: Վճռաբեկ բողոքի մեջ դիմումատուն կրկնել է իր՝ առաջին ատյանի դատարանի 2005թ. հեկտեմբերի 14-ի որոշման դեմ ներկայացրած բողոքի փաստարկները:

31. 2005թ. հոկտեմբերի 16-ին Վճռաբեկ դատարանը որոշել է բողոքը թողնել առանց քննության՝ գտնելով, որ այն չի համապատասխանում ձևական պահանջներին: Վճռաբեկ դատարանը նաև ավելացրել է, որ դիմումատուի կալանքը «պետք է թողնել անփոփոխ»:

32. 2005թ. դեկտեմբերի 26-ին գործի նյութերը փոխանցվել են Գլխավոր դատախազության:

33. 2005թ. դեկտեմբերի 27-ին քննիչը գործը վարույթ է ընդունել և ներկայացրել է դիմումատուի կալանքը երկու ամսով, մինչև 2006թ. փետրվարի 28-ը, երկարացնելու մասին միջնորդություն: Միջնորդության մեջ նշվել է, որ դիմումատուն մինչդատական կալանքի տակ է եղել 2004թ. մայիսի 18-ից մինչև սեպտեմբերի 13-ը, մինչդեռ նրա կալանքը թույլատրված է եղել մինչև 2004թ. սեպտեմբերի 18-ը: Սա դիմումատուի միջնդատական կալանքի երկարացմանն ուղղված երկրորդ միջնորդությունն էր: Դիմումատուի կալանքը երկարացնելն անհրաժեշտ էր՝ հաշվի առնելով մի շարք քննչական գործողություններ կատարելու անհրաժեշտությունը, այն փաստը, որ դիմումատուն կատարել էր ծանր հանցագործություն և ազատության մեջ մնալով կարող էր խոչընդոտել գործի քննությունը և դիմել փախուստի, ինչպես նաև այն հանգամանքը, որ դիմումատուի կալանքի ժամկետը լրանալու էր 2005թ. դեկտեմբերի 30-ին:

34. 2005թ. դեկտեմբերի 29-ին դիմումատուն այս միջնորդության դեմ առարկություններ է ներկայացրել: Նա պնդել է, *inter alia*, որ միջնորդությունը ներկայացվել է Քրեական դատավարության օրենսգրքի (ՔԴՕ) 139-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտումով (տե՛ս ստորև նշված 54-րդ պարբերությունը): ՔԴՕ-ի համապատասխան դրույթների համաձայն՝ մինչդատական վարույթի ընթացքում կալանք կարող է կիրառվել կամ երկարացվել միայն դատարանի կողմից՝ քննիչի

միջնորդությամբ: Վերջին անգամ դիմումատուի կալանքը երկարացվել է 2004թ. հուլիսի 12-ին մինչև 2004թ. սեպտեմբերի 18-ը: Անգամ եթե ՔԴՕ-ի 139-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված ժամկետները հաշվարկվեն Վճռաբեկ դատարանի 2005թ. դեկտեմբերի 30-ին կայացրած որոշման օրվանից, խախտումը դեռևս առկա է, քանի որ այդ օրվանից արդեն անցել էր 13 օր: Ինչ վերաբերում է քննիչի փաստարկին այն մասին, որ կալանքի ժամկետը լրանալու էր 2005թ. դեկտեմբերի 30-ին, ապա դա ճիշտ չէ, քանի որ կալանքի ժամկետը լրացել էր 2004թ. սեպտեմբերի 18-ին: Կալանքի ժամկետի լրանալու և չերկարացվելու դեպքում ՔԴՕ-ն պահանջում է ազատ արձակել կալանավորվածին: Տվյալ դեպքում անգամ պարզ չէ, թե որ դատարանի որոշմամբ սահմանված, որ կալանքի ժամկետն էր երկարացվում: Նա կալանքի տակ էր պահվում առանց դատարանի որոշման: Ի վերջո, դիմումատուն դատարանին խնդրել է նշել դատական այն որոշումը, որի համաձայն իր կալանքի ժամկետը պետք է լրանար 2005թ. դեկտեմբերի 30-ին:

35. Նույն օրը Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների դատարանը բավարարել է այս միջնորդությունը՝ գտնելով.

«Հետազոտելով քննիչի միջնորդությունը և քրեական գործի նյութերը, լսելով մեղադրյալին և նրա դատապաշտպանին՝ դատարանը գտնում է, որ անհրաժեշտ է երկարացնել (դիմումատուի) կալանքի ժամկետը մի շարք քննչական գործողություններ կատարելու նպատակով ...»:

36. 2006թ. հունվարի 10-ին դիմումատուն ներկայացրել է բողոք, որտեղ շարադրել է իր առարկություններում ներկայացված նույնանման փաստարկներ: Ի հավելումն, նա նաև նշել է, որ առաջին ատյանի դատարանի որոշումը պատճառաբանված չէր, և որ դատարանը չէր անդրադարձել բողոքում ներկայացված իր փաստարկներին:

37. 2006թ. փետրվարի 3-ին Քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանը գտել է, որ առաջին ատյանի դատարանի կայացրած որոշումը պատճառաբանված էր, և որոշել է ուժի մեջ թողնել այն: Որոշման մեջ նշվել է, որ այն ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

38. 2006թ. փետրվարի 9-ին դիմումատուն վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել՝ բարձրացնելով նմանատիպ փաստարկներ:

39. Համաձայն ՀՀ դատարանների նախագահների խորհրդի 2005թ. դեկտեմբերի 8-ի որոշման, ինչպես նաև Վճռաբեկ դատարանի կարգավիճակի մասին սահմանադրական փոփոխությունների ուժի մեջ մտնելու փաստի՝ Վճռաբեկ դատարանի նախագահը 2006թ. փետրվարի 27-ի գրությամբ բողոքը վերադարձրել է՝ թողնելով այն առանց քննության:

40. 2006թ. փետրվարի 23-ին և ապրիլի 26-ին Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանը քննիչի համապատասխան

միջնորդությունների հիման վրա, երկարացրել է դիմումատուի կալանքի ժամկետը: Ի հավելումն վերը նշված պատճառների, առաջին ատյանի դատարանը նշել է, որ ազատ արձակվելու դեպքում դիմումատուն կարող է դիմել փախուստի և խոչընդոտել գործի քննությանը՝ հակաօրինական ազդեցություն գործադրելով քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց վրա:

41. Քրեական և ռազմական գործերով վերաքննիչ դատարանը ուժի մեջ է թողել այդ որոշումները 2006թ. մարտի 21-ի և 23-ի համապատասխան որոշումներով: Վերաքննիչ դատարանը նաև նշել է, որ դիմումատուն մեղադրվում է առանձնապես ծանր հանցագործության կատարման մեջ, որ նա մինչ այդ դիմել է փախուստի և նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում է իրականացվել և որ ազատ արձակվելու դեպքում նա կարող է խոչընդոտել գործի քննությանը և դիմել փախուստի:

42. 2006թ. մայիսի 4-ին Վճռաբեկ դատարանը, ըստ երևույթին նույն պատճառներով, որոշել է վերաքննիչ դատարանի 2006թ. մարտի 21-ի որոշման դեմ ներկայացրած դիմումատուի բողոքը թողնել առանց քննության:

(դ) Դատական վարույթի վերսկսումը և դիմումատուի դատապարտումը առաջին ատյանում

43. 2006թ. մայիսի 24-ին գործը փոխանցվել է Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարան ըստ էության քննության համար:

44. 2006թ. մայիսի 25-ին դիմումատուն առաջին ատյանի դատարանից պահանջել է դադարեցնել իր նկատմամբ քրեական հետապնդումը և իրեն ազատ արձակել:

45. 2006թ. հունիսի 2-ին դատարանը որոշել է գործը նշանակել քննության և առաջին դատական նիստը նշանակել է 2006թ. հունիսի 19-ին: Ընդհանուր իրավասության դատարանը իր որոշման մեջ նշել է, որ կալանքը պետք է թողնել անփոփոխ:

46. Անհայտ պատճառներով 2006թ. հունիսի 19-ի դատական նիստը անորոշ ժամկետով հետաձգվել է:

47. 2006թ. հոկտեմբերի 16-ին ընդհանուր իրավասության դատարանը անցկացրել է դիմումատուի գործի առաջին դատական նիստը: Դրան հաջորդել են 2006թ. հոկտեմբերի 17-ի և 18-ի դատական նիստերը: Ընդհանուր իրավասության դատարանը հետագա դատական նիստերը անցկացրել է 2006թ. նոյեմբերի 14-16-ին, 20-ին և 22-23-ին:

48. 2006թ. նոյեմբերի 20-ի դատական նիստի ժամանակ դիմումատուն ու իր փաստաբանները բանավոր կերպով պահանջել են փոխել դիմումատուի նկատմամբ կիրառված խափանման միջոցը և նրան ազատ արձակել այն հիմքով, *inter alia*, որ իր կալանավորումը երկարաձգվել է:

49. Նույն օրը առաջին ատյանի դատարանը որոշել է մերժել այս պահանջը՝ նշելով հետևյալը.

«[Դիմումատուն] մեղադրվել է Քրեական օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին և 6-րդ կետերով, 34-104-րդ հոդվածների 2-րդ մասի 1-ին և 6-րդ կետերով և 235-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցագործությունների կատարման մեջ: Քննության ընթացքում դատարանի որոշումով կիրառվել է կալանք որպես խափանման միջոց: Վարույթի տվյալ փուլում վերը նշված որոշման հիմքերը դեռ պահպանվում են...»:

50. Հետագա դատական նիստերը անցկացվել են 2006թ. նոյեմբերի 22-ին և 23-ին, 2006թ. դեկտեմբերի 11-13-ին, 2007թ. հունվարի 16-ին, 17-ին և 30-ին, 2007թ. փետրվարի 1-ին, 14-16-ին, 26-ին և 27-ին, 2007թ. մարտի 28-ից ապրիլի 2-ը: Ապրիլի 2-ին ընդհանուր իրավասության դատարանը հեռացել է խորհրդակցական սենյակ, բայց որոշել է դատավարությունը վերսկսել 2007թ. ապրիլի 12-ին: Հաջորդ դատական նիստերը տեղի են ունեցել 2007թ. հունիսի 27-ին, հուլիսի 11-ին, 26-ին և օգոստոսի 21-ին, որոնցից հետո ընդհանուր իրավասության դատարանը կրկին հեռացել է խորհրդակցական սենյակ:

51. 2007թ. սեպտեմբերի 24-ին Երևանի առաջին ատյանի դատարանը դիմումատուին մեղավոր է ճանաչել և նրան դատապարտել ցմահ ազատազրկման: Վարույթի ընթացքում նվազագույնը 37 վկաներ են հարցաքննվել և մի շարք քննչական գործողություններ են իրականացվել, այդ թվում նաև որոշ բժշկական և այլ հետազոտություններ:

II. ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ և ԻՐԱՎԱԿԻՐԱՌ ՊՐԱԿՏԻԿԱՆ

Ա. Սահմանադրությունը (2005թ. կատարված փոփոխություններով)

52. 92-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում գործում են ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի, վերաքննիչ դատարանները և վճռաբեկ դատարանը: Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն դատական ատյանը, բացի սահմանադրական արդարադատության հարցերից, վճռաբեկ դատարանն է, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը:

Բ. Քրեական օրենսգիրքը (ուժի մեջ է մտել 2003թ. օգոստոսի 1-ից)

52. Քրեական օրենսգրքի համապատասխան հոդվածները սահմանում են.

Հոդված 34. Հանցափորձ

«Հանցափորձ է համարվում ուղղակի դիտավորությամբ կատարված այն գործողությունը (անգործությունը), որն անմիջականորեն ուղղված է հանցանք կատարելուն, եթե հանցագործությունն ավարտին չի հասցվել անձի կամքից անկախ հանգամանքներով»:

Հոդված 104. Սպանություն

«2. Սպանությունը՝ (1) երկու կամ ավելի անձանց... (6) [կատարված] շատերի կյանքի համար վտանգավոր եղանակով... պատժվում է ազատազրկմամբ՝ ութից տասնհինգ տարի ժամկետով, կամ ցմահ ազատազրկմամբ»:

Հոդված 235. Ապօրինի կերպով զենք, ռազմամթերք, պայթուցիկ նյութեր կամ պայթուցիկ սարքեր ձեռք բերելը, իրացնելը, պահելը, փոխադրելը կամ կրելը

«1.Ապօրինի կերպով հրազեն, բացի ողորկափող հրազենից և դրա փամփուշտներից, ռազմամթերք, ակոսափող հրազենի փամփուշտներ, պայթուցիկ նյութեր կամ պայթուցիկ սարքեր ձեռք բերելը, իրացնելը, պահելը, փոխադրելը կամ կրելը պատժվում է կալանքով՝ առավելագույնը երեք ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով»:

Գ. Քրեական դատավարության օրենսգիրք (ուժի մեջ է մտել 1999թ. հունվարի 12-ից)

54. ՔԴՕ-ի համապատասխան հոդվածները, որոնք ուժի մեջ էին խնդրո առարկա ժամանակահատվածում, սահմանում են.

Հոդված 65. Մեղադրյալի իրավունքներն ու պարտականությունները

«2. Մեղադրյալը, սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով, իրավունք ունի... (12) հարուցել միջնորդություններ...»

Հոդված 134. Խափանման միջոցների հասկացությունը և տեսակները

- «1. Խափանման միջոցները հարկադրանքի միջոցներ են, որոնք կիրառվում են կասկածյալի կամ մեղադրյալի նկատմամբ՝ քրեական գործով վարույթի ընթացքում նրանց ոչ պատշաճ վարքագիծը կանխելու և դատավճռի կատարումն ապահովելու նպատակով:
2. Խափանման միջոցներն են՝ (1) կալանավորումը, (2) գրավը...
3. Կալանավորումը և գրավը կարող են կիրառվել միայն մեղադրյալի նկատմամբ...
4. ...Գրավը համարվում է կալանավորման այլընտրանքային խափանման միջոց և կիրառվում է միայն այն դեպքում, երբ ստացվել է դատարանի որոշումը մեղադրյալին կալանավորելու մասին»:

Հոդված 135. Խափանման միջոց կիրառելու հիմքերը

«1. Դատարանը, դատախազը, քննիչը կամ հետաքննության մարմինը խափանման միջոց կարող են կիրառել միայն այն դեպքում, երբ քրեական գործով ձեռք բերված նյութերը բավարար հիմք են տալիս ենթադրելու, որ կասկածյալը կամ մեղադրյալը կարող է՝ (1) թաքնվել քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից. (2) խոչընդոտել մինչդատական վարույթում կամ դատարանում գործի քննությանը՝ քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց վրա անօրինական ազդեցություն գործադրելու, գործի համար նշանակություն ունեցող նյութերը թաքցնելու կամ կեղծելու, քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի կանչով առանց հարգելի պատճառների չներկայանալու կամ այլ ճանապարհով. (3) կատարել քրեական օրենքով չթույլատրված արարք. (4) խուսափել քրեական պատասխանատվությունից և նշանակված պատիժը կրելուց. (5) խոչընդոտել դատարանի դատավճռի կատարմանը»:

2. Կալանավորումը և դրա այլընտրանքային խափանման միջոցը մեղադրյալի նկատմամբ կարող են կիրառվել միայն այնպիսի հանցագործության համար, որի համար նախատեսվող ազատազրկման ձևով պատժի առավելագույն ժամկետը մեկ տարուց ավելի է, կամ բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ մեղադրյալը կարող է կատարել սույն հոդվածի առաջին մասով նախատեսված գործողությունները»:

3. Խափանման միջոց կիրառելու անհրաժեշտության և կասկածյալի կամ մեղադրյալի նկատմամբ դրա տեսակն ընտրելու հարցը լուծելիս հաշվի են առնվում՝ (1) վերագրվող արարքի բնույթը և վտանգավորության աստիճանը. (2) կասկածյալի կամ մեղադրյալի անձը. (3) տարիքը և առողջական վիճակը. (4) սեռը. (5) զբաղմունքի տեսակը. 6) ընտանեկան դրությունը և

խնամարկյալների առկայությունը. (7) գույքային դրությունը. (8) բնակության մշտական վայրի առկայությունը. (9) այլ էական հանգամանքներ»:

Հոդված 136. Խափանման միջոց կիրառելու կարգը

«2. Կալանավորումը, գրավը կիրառվում են միայն դատարանի որոշմամբ՝ քննիչի կամ դատախազի միջնորդությամբ կամ սեփական նախաձեռնությամբ՝ դատարանում քրեական գործը քննելիս: Գրավը կալանավորման փոխարեն դատարանը կարող է կիրառել նաև պաշտպանության կողմի միջնորդությամբ»:

Հոդված 137. Կալանավորումը

«1. Կալանավորումը օրենքով նախատեսված տեղերում և պայմաններում անձին կալանքի տակ պահելն է:

...

4. Կալանավորման մասին որոշում կայացնելու հետ միաժամանակ դատարանը լուծում է մեղադրյալին գրավով կալանքից ազատելու հնարավորության հարցը և, ճանաչելով նման ազատման հնարավորությունը, նշանակում է գրավի գումարը...

5. Կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին դատարանի որոշումը կարող է բողոքարկվել վերադաս դատարան»:

Հոդված 138. Կալանքի տակ պահելու ժամկետը

«1. Մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը հաշվվում է ձերբակալելիս անձին փաստացի արգելանքի վերցնելու պահից, իսկ եթե նա չի ձերբակալվել, ապա այդ խափանման միջոցն ընտրելու մասին դատարանի որոշումը կատարելու պահից:

...

3. Քրեական գործով մինչդատական վարույթում կալանքի տակ պահելու ժամկետը չի կարող լինել 2 ամսից ավելի, բացառությամբ սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերի ...Քրեական գործով մինչդատական վարույթում կալանքի տակ պահելու ժամկետի ընթացքը կասեցվում է այն օրը, երբ դատախազը քրեական գործն ուղարկում է դատարան, կամ մեղադրյալը կամ նրա պաշտպանը ծանոթանում են գործի նյութերին, կամ կալանավորումը՝ որպես խափանման միջոց վերացվում է:

4. Քրեական գործով մինչդատական վարույթում մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը դատարանի կողմից, հաշվի առնելով գործի առանձնակի բարդությունը, կարող է երկարացվել մինչև 1 տարի:

5. Քրեական գործով մինչդատական վարույթում մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը չի կարող գերազանցել...1 տարին...

6. Դատարանում գործի քննության ընթացքում մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու առավելագույն ժամկետ չի սահմանվում»:

Հոդված 139. Կալանքի տակ պահելու ժամկետի երկարացումը

«1. Մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու անհրաժեշտության դեպքում քննիչը, դատախազը, ոչ ուշ, քան կալանքի տակ պահելու ժամկետը լրանալուց 10 օր առաջ, պետք է դատարան ներկայացնեն պատճառաբանված միջնորդություն: Դատարանը, համաձայնվելով կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու անհրաժեշտությանը, ոչ ուշ, քան դատարանի կալանքի տակ պահելու որոշած ժամկետը լրանալուց 5 օր առաջ, համապատասխան որոշում է կայացնում:

2. Կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու հարցը որոշելիս դատարանն իրավունք ունի ճանաչել մեղադրյալին գրավով ազատելու հնարավորությունը և նշանակել գրավի գումարը:

3. Մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին որոշում կայացնելիս դատարանը կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնում է սույն օրենսգրքով նախատեսված սահմաններում՝ յուրաքանչյուր դեպքում 2 ամսից ոչ ավելի ժամանակով»:

Հոդված 288. Որպես խափանման միջոց կալանքն ընտրելու կամ ընտրելու վերաբերյալ որոշման օրինականության և հիմնավորվածության դատական ստուգումը

«1. Որպես խափանման միջոց կալանքն ընտրելու կամ չընտրելու, ինչպես նաև կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու կամ երկարացնելուց հրաժարվելու օրինականության և հիմնավորվածության դատական ստուգումը կատարվում է վերաքննիչ դատարանի կողմից»:

Հոդված 292. Գործը դատական քննության նախապատրաստելիս ընդունվող որոշումները

«Քրեական գործն իր վարույթ ընդունած դատավորը հետազոտում է գործի նյութերը և քրեական գործը վարույթ ընդունելու պահից 15 օրվա ընթացքում կայացնում հետևյալ որոշումներից մեկը. 1) դատական քննություն նշանակելու մասին...»

Հոդված 293. Դատական քննություն նշանակելու մասին որոշումը

«2. Դատական քննություն նշանակելու մասին որոշման մեջ պետք է բովանդակվեն... որոշում՝ խափանման միջոցները...վերացնելու, փոխելու կամ ընտրելու մասին...»

Հոդված 300. Որոշում՝ խափանման միջոցների մասին

«Որոշումներ կայացնելու հետ միաժամանակ...դատարանը պարտավոր է քննել մեղադրյալի նկատմամբ խափանման միջոցներ ընտրելու կամ չընտրելու և դրա տեսակի հիմնավոր լինելու կամ չլինելու հարցը՝ խափանման միջոցն ընտրված լինելու դեպքում»:

Հոդված 311. Քրեական գործը լրացուցիչ նախաքննության ուղարկելը

«Դատարանը գործն ուղարկում է լրացուցիչ նախաքննության՝

1) երբ հետաքննության կամ նախաքննության մարմինների կողմից թույլ է տրված քրեադատավարական օրենքի էական խախտում, եթե դա չի կարող վերացվել դատական քննության ընթացքում.

2) մեղադրողի միջնորդությամբ՝ երբ առկա են մեղադրանքը ավելի ծանր կամ փաստական հանգամանքներով սկզբնականից տարբերվող մեղադրանքով փոխելու հիմքեր»:

Հոդված 312. Խափանման միջոցի հարցի լուծումը

«Դատարանը, դատական քննության ժամանակ, լսելով ամբաստանյալի բացատրությունները, կողմերի կարծիքները, իրավունք ունի ամբաստանյալի նկատմամբ ընտրել, փոխել կամ վերացնել խափանման միջոցը»:

Հոդված 403. Դատավճռի ու որոշումների վերանայումը վճռաբեկության կարգով [գործի քննության ժամանակ եղած խմբագրությամբ]

«Վճռաբեկության կարգով վերանայվում են առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճիռները և որոշումները, ինչպես նաև վերաքննիչ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ չմտած դատավճիռները և որոշումները:

Դ. Դատարանների նախագահների խորհրդի՝ 2000թ. փետրվարի 12-ի թիվ 20 որոշումը

55. Այս որոշման 4-րդ կետում արձանագրված է, որ ՔԴՕ-ի 137-րդ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է, որ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին որոշումը կարող է բողոքարկվել վերադաս դատարան: Սակայն ՔԴՕ-ն չի կարգավորել կալանքը, որպես խափանման միջոց ընտրելու, կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին վերաքննիչ դատարանի որոշումների օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը ստուգելու ընթացակարգը: Ուստի նման դեպքերում վերաքննիչ դատարանի որոշումը կարող է բողոքարկվել վճռաբեկ դատարան:

Ե. Դատարանների նախագահների խորհրդի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 8-ի թիվ 83 որոշումը

56. Այս որոշումը սահմանում է, որ Դատարանների նախագահների խորհրդի՝ 2000թ. փետրվարի 12-ի թիվ 20 որոշման 4-րդ կետը պետք է վերացվի՝ հաշվի առնելով, որ սահմանադրության 92-րդ հոդվածի համաձայն վճռաբեկ դատարանը՝ որպես բարձրագույն իրավասության դատարան, կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը:

Զ. Դատարանների նախագահների խորհրդի՝ 2006թ. ապրիլի 5-ի թիվ 96 որոշումը

57. Այս որոշումը սահմանում է Դատարանների նախագահների խորհրդի թիվ 20 որոշման 4-րդ կետի նոր տեքստը, ըստ որի Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի համաձայն բարձրագույն դատական ատյանը վճռաբեկ դատարանն է, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը: Այդ պայմաններում օրինական ուժի մեջ չմտած մինչդատական վարույթի ընթացքում կայացված որոշումների, այդ թվում կալանավորման ցանկացած որոշման բողոքարկումը բարձրագույն դատական ատյան, չի բխում նրա սահմանադրական կարգավիճակից: Այդպիսի բողոքները պետք է թողնվեն առանց քննության: Բացառիկ դեպքերում նման բողոքները վճռաբեկ դատարանի քննարկման

առարկա պետք է դառնան, եթե այդ հարցն ունի սկզբունքային նշանակություն դատական պրակտիկայի համար: Միաժամանակ, վճռաբեկ դատարանի քննարկման են ենթակա այն որոշումների դեմ բերված բողոքները, որոնցով կալանավորումը որպես խափանման միջոց է ընտրվել վերաքննիչ դատարանի կողմից:

ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

I. ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ ԵՆԹԱԴԻՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

58. Դիմումատուն գանգատ է ներկայացրել, որ 2005թ. դեկտեմբերի 29-ի որոշմամբ իր կալանքի ժամկետի երկարացումը եղել է անօրինական, քանի որ որոշումից առաջ իր կալանքը հիմնված չի եղել դատարանի որոշման վրա, ինչը պահանջվում է օրենքով: Նա վկայակոչել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը, որտեղ ամրագրված է.

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի զրկել ազատությունից, այլ կերպ, քան հետևյալ դեպքերում և օրենքով սահմանված կարգով.

...

(գ) անձի օրինական կալանավորումը կամ ձերբակալումը՝ իրավախախտում կատարած լինելու հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում նրան իրավասու օրինական մարմինն ներկայացնելու նպատակով կամ այն դեպքում, երբ դա հիմնավոր կերպով անհրաժեշտ է համարվում նրա կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո նրա փախուստը կանխելու համար[:]»

Ա. Ընդունելիությունը

59. Դատարանը նշում է, որ սույն գանգատը Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով ակնհայտորեն անհիմն չէ: Դատարանը նշում է նաև, որ սույն գանգատն անընդունելի չէ որևէ այլ հիմքով: Հետևաբար, այն պետք է հայտարարվի ընդունելի:

Բ. Գործի ըստ էության քննությունը

1. Կողմերի դիրքորոշումները

(ա) Կառավարությունը

60. Կառավարությունը ներկայացրել է, որ դիմումատուի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 29-ի կալանքի երկարացումը համապատասխանել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված երաշխիքներին: 2004թ. հուլիսի 12-ին առաջին աստյանի դատարանը երկարացրել է նրա կալանքի ժամկետը երկու ամսով, այն է՝ մինչև 2004թ. սեպտեմբերի 18-ը: 2004թ. սեպտեմբերի 13-ին՝ այդ ժամկետը լրանալուց հինգ օր առաջ, ՔԴՕ-ի 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ դիմումատուի կալանքի ժամկետը կասեցվել է, քանի որ նրան հնարավորություն էր տրվել ծանոթանալու գործի նյութերին: Այսպիսով, այդ հոդվածի համաձայն՝ քննչական մարմինը դեռ հինգ օր կարող էր դիմումատուին պահել կալանքի տակ: 2005թ. հոկտեմբերի 14-ին գործը ուղարկվել է լրացուցիչ նախաքննության: 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին՝ վերջին աստյանում վճռաբեկ դատարանը հաստատել է այս որոշումը: Այդուհանդերձ, գործի նյութերը ուղարկվել են Գլխավոր դատախազություն դեկտեմբերի 26-ին: Քանի որ քննչական մարմինը դիմումատուին կալանքի տակ պահելու համար դեռ հինգ օր ուներ՝ ժամկետի լրանալու օրը համարվել է դեկտեմբերի 30-ը՝ գործի նյութերի փոխանցման օրվանից հաշվված:

61. Կառավարությունն այնուհետև ներկայացրել է, որ դիմումատուին՝ 2005թ. հոկտեմբերի 14-ից մինչև դեկտեմբերի 29-ը կալանքի տակ պահելը եղել է օրինական: Գործը լրացուցիչ նախաքննության ուղարկելուց հետո մինչդատական վարույթն ու կալանքը վերսկսվել են վճռաբեկ դատարանի որոշման կայացման օրվանից, այն է՝ 2005թ. դեկտեմբերի 16-ից և, հետևաբար, մինչև այդ օրը դիմումատուն գտնվել է կալանքի տակ դատական վարույթի ընթացքում ՔԴՕ-ի 312-րդ հոդվածի հիմքով: 2005թ. դեկտեմբերի 16-ից 29-ը դիմումատուն կալանքի տակ է գտնվել վճռաբեկ դատարանի վերոհիշյալ որոշման հիման վրա:

(բ) Դիմումատուն

62. Դիմումատուն պնդել է, որ քննիչի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 27-ի միջնորդության մեջ կատարած հայտարարությունը կալանքի ժամկետի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 30-ին լրանալու մասին չի համապատասխանել իրականությանը: Նրա մինչդատական կալանքը երկարացվել է մինչև 2004թ. սեպտեմբերի 18-ը և իրականում նա այդ ողջ ժամանակահատվածն անցկացրել է կալանքի տակ: Կառավարության առարկություններն առ այն, որ քննչական մարմինը, համաձայն 2004թ. հուլիսի 12-ի որոշման, դիմումատուին մինչդատական կալանքի տակ պահելու համար ուներ ևս

հինգ օր, հակասում է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածին: Այսպիսով, 2005թ. դեկտեմբերի 16-ից 29-ը ընկած ժամանակահատվածում դիմումատուն կալանքի տակ է պահվել առանց դատարանի համապատասխան որոշման: Նույնը վերաբերում է 2004թ. սեպտեմբերի 18-ին հաջորդած ժամանակահատվածին:

63. Նույնիսկ ենթադրելով, որ նրա մինչդատական կալանքը վերսկսվել էր 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին և քննչական մարմինը, ՔԴՕ-ի 139-րդ հոդվածի համաձայն, ուներ ևս հինգ օր դիմումատուին կալանքի տակ պահելու համար, Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի խախտում դեռևս առկա է, քանի որ դատարանի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 29-ին կայացրած կալանքը երկարացնելու մասին որոշման օրվանից անցել էր 13 օր: Կառավարությունը սա արդարացրել է այն փաստով, որ 2005թ. դեկտեմբերի 26-ին գործի նյութերը փոխանցվել էին Գլխավոր դատախազություն, ինչը անընդունելի է, քանի որ այն ենթադրում է, որ անձը առանց համապատասխան դատական որոշման և անորոշ ժամկետով կարող է մնալ կալանքի տակ միայն այն պատճառով, որ գործի նյութերը ուշացումով փոխանցվել են մի հանրային մարմնից մյուսին: Ավելին, եթե նրա մինչդատական կալանքի տակ պահվելու ժամկետի սկիզբը 2005թ. դեկտեմբերի 16-ն էր, ապա այդ որոշման ընդունման եղանակը հակասում էր ՔԴՕ-ին, մասնավորապես՝ մինչդատական վարույթում կալանք կիրառելիս հստակ ժամկետային սահմանափակումներ սահմանելու պահանջին: Եվ վերջապես, հայտնի չէր, թե 2005թ. դեկտեմբերի 29-ի որոշմամբ կալանքի որ ժամկետն էր երկարացվում: 2005թ. հոկտեմբերի 14-ից դեկտեմբերի 16-ի ընթացքում կայացված որոշումները դիմումատուի կալանքի համար ոչ մի ժամկետային սահմանափակումներ չէին սահմանում: Այսպիսով, համապատասխան նորմերի բացակայության պայմաններում անձին առանց օրինական հիմքի կալանքի տակ պահելու պրակտիկան, որի հետևանքով կալանավորվածը առանց դատարանի թույլտվության կարող է շարունակաբար մնալ կալանքի տակ, չի համապատասխանում իրավական որոշակիության և կամայականություններից պաշտպանվելու սկզբունքին:

2. Դատարանի գնահատականը

64. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը երաշխավորում է ազատության և անձնական անձեռնմխելիության հիմնարար իրավունքը: Կոնվենցիայի իմաստով այդ իրավունքը կարևոր նշանակություն ունի «ժողովրդավարական հասարակությունում» (տե՛ս, *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, 18 հունիսի 1971, § 65, Սերիա Ա, թիվ 12, և *Winterwerp v. the Netherlands*, 24 հոկտեմբեր 1979, § 37, Սերիա Ա, թիվ 33):

65. 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում ամրագրված «օրինական» և «օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտություններն ըստ էության վերագրվում են ներպետական

օրենսդրությանը և սահմանում են դրա նյութական և դատավարական նորմերին ենթարկվելու պարտավորությունը (տե՛ս, այլ աղբյուրներում, *Benham v. the United Kingdom*, 10 հունիս 1996, § 41, *Ձեկույցներ* 1996-III, և *Assanidze v. Georgia* [ՄՊ], թիվ 71503/01, § 171, ՄԻԵԴ 2004-II):

66. Այնուամենայնիվ, ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված կալանավորման «օրինականությունը» առաջնային, բայց ոչ միշտ վճռորոշ տարր է: Դատարանը պետք է նաև համոզվի, որ քննարկվող ժամանակահատվածի ընթացքում կալանքի տակ պահելը համահունչ է եղել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի նպատակներին, այն է՝ կանխել կամայական կերպով մարդկանց ազատությունից զրկելը: Ավելին, Դատարանը պետք է պարզի, թե արդյոք ներպետական օրենսդրությունն ինքնին համապատասխանում է Կոնվենցիային, ներառյալ դրանում ամրագրված և կիրառվող ընդհանուր սկզբունքները (տե՛ս, այլ աղբյուրներում, *Winterwerp*, վկայակոչված վերևում, § 45, և *Erkalo v. the Netherlands*, 2 սեպտեմբեր 1998, § 52, *Ձեկույցներ վճիռների և որոշումների մասին* 1998-VI):

67. Վերջին հարցի կապակցությամբ դատարանն ընդգծում է, որ ազատությունից զրկելու հարցը քննելիս առանձնապես կարևոր է իրավական որոշակիության համընդհանուր սկզբունքի պահպանումը: Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է, որ ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված ազատությունից զրկելու պայմանները հստակ սահմանված լինեն, և օրենսդրությունը իր կիրառելիության մեջ ինքնին կանխատեսելի լինի, որպեսզի համապատասխանի Կոնվենցիայով նախատեսված «օրինականության» չափանիշներին, որոնց համաձայն՝ օրենսդրությունը պետք է բավարար չափով հստակ լինի, որպեսզի անձին հնարավորություն ընձեռի, անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան խորհրդատվության պայմաններում, տվյալ հանգամանքներում ողջամիտ ժամկետներում կանխատեսել կատարված գործողության հնարավոր հետևանքները (տե՛ս, *Steel and Others v. the United Kingdom*, 23 սեպտեմբեր 1998, § 54, *Ձեկույցներ վճիռների և որոշումների մասին* 1998-VII):

68. Անդրադառնալով սույն գործի փաստական հանգամանքներին՝ Դատարանը դիտարկում է, որ Հայաստանին հանձնելուց հետո 2004թ. մայիսի 18-ին դիմումատուն քննիչի միջնորդությամբ կալանավորվել է՝ երկու ամիս ժամկետով: Այնուհետև 2004թ. հուլիսի 12-ի որոշմամբ նրա կալանքը երկարացվել է ևս երկու ամսով: Նախաքննության ավարտից և դիմումատուի գործը դատական քննության փոխանցելուց հետո՝ 2004թ. հոկտեմբերի 6-ին, առաջին ատյանի դատարանը իր նախաձեռնությամբ և ՔԴՕ-ի 293-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված կարգով երկարացրել է կալանքի ժամկետը: Ավելի քան մեկ տարվա դատական վարույթից հետո՝ 2005թ. հոկտեմբերի 14-ին, գործը քննող դատարանը որոշել է գործն ուղարկել լրացուցիչ նախաքննության: Նույն որոշմամբ դատարանը որոշել է

դիմումատուին պահել կալանքի տակ: Վերաքննիչ դատարանը և վճռաբեկ դատարանը սույն որոշումը հաստատել են 2005թ. համապատասխանաբար նոյեմբերի 9-ին և դեկտեմբերի 16-ին: 2005թ. դեկտեմբերի 26-ին գործի նյութերն ուղարկվել են Գլխավոր դատախազություն և 2005թ. դեկտեմբերի 27-ին քննիչը միջնորդություն է ներկայացրել կալանքի ժամկետը երկու ամսով երկարացնելու վերաբերյալ: Միջնորդության մեջ նշվել է, որ դիմումատուի կալանքը ավարտվելու է 2005թ. դեկտեմբերի 30-ին: 2005թ. դեկտեմբերի 29-ին դատարանը բավարարել է միջնորդությունը:

69. Այս կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ հայկական իրավունքը տարբերակում է մինչդատական և դատական վարույթների ընթացքում կիրառված կալանքները և երկու դեպքերի համար սահմանում երկու առանձին ընթացակարգեր: Մասնավորապես, մինչդատական վարույթի ընթացքում կիրառված կալանքը կամ դրա երկարացումը սահմանվում են միայն դատարանի թույլտվությամբ՝ քննիչի կամ դատախազի միջնորդության հիման վրա և ամեն անգամ երկու ամիսը չգերազանցող ժամկետներով (ՔԴՕ-ի 136-րդ հոդվածի 2-րդ մաս, 138-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ մասեր, 139-րդ հոդվածի 3-րդ մաս), մինչդեռ, դատական վարույթի ընթացքում դատարանը կալանք կիրառելու կամ այն երկարացնելու մասին որոշում է կայացնում իր իսկ նախաձեռնությամբ՝ առանց հստակ ժամկետներ սահմանելու (ՔԴՕ-ի 136-րդ հոդվածի 2-րդ մաս և 138-րդ հեղվածի 6-րդ մաս): Ավելին, մինչդատական վարույթի ընթացքում կալանքը երկարացնելու մասին միջնորդությունը պետք է ներկայացվի սահմանված կալանքի ժամկետը լրանալուց տասն օր առաջ, իսկ դատարանի որոշումը պետք է կայացվի դրանից հինգ օր առաջ: Եթե գործն ուղարկվում է լրացուցիչ նախաքննության, ինչպես դիմումատուի գործում է, ապա կիրառելի են մինչդատական վարույթի ընթացքում կալանքը կարգավորող նորմերը: Հետևաբար, այն հարցին պատասխանելու համար, թե արդյոք 2005թ. դեկտեմբերի 29-ի որոշման համաձայն դիմումատուի կալանքի երկարացումը համապատասխանում էր ՔԴՕ-ի 139-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված ժամկետներին, Դատարանը պետք է նախ անդրադառնա այդ որոշմանը նախորդած կալանքի բնույթին:

70. Դատարանը նշում է, որ դատական վարույթի ընթացքում դիմումատուի կալանքը սկսվել է 2004թ. հոկտեմբերի 6-ին: Դատարանը որևէ պատճառ չունի կասկածի տակ դնելու այդ որոշման օրինականությունը, որով թույլատրվել էր կալանքի այն ժամկետը, որը կայացվել էր այդ օրը առաջին ատյանի դատարանի կողմից ՔԴՕ-ի 293-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիմքով: Այնուամենայնիվ, 2005թ. հոկտեմբերի 14-ին առաջին ատյանի նույն դատարանը իր իսկ նախաձեռնությամբ, որոշել էր գործն ուղարկել լրացուցիչ նախաքննության: Դատարանն այս կապակցությամբ նշում է, որ Կառավարության հայտարարությունն այն մասին, թե մինչդատական վարույթը վերսկսվել էր ոչ թե այդ օրը, այլ այն օրը, երբ այդ

որոշումը ուժի մեջ է թողնվել 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին բարձրագույն ատյանի դատարանի կողմից, չի հիմնավորվում ներպետական որևէ իրավական նորմով: Իսկապես, քրեական դատավարության օրենսգրքում ոչ մի իրավական նորմ չկա, որը հստակ սահմանում է մինչդատական վարույթի վերսկսման օրը, երբ գործն ուղարկվում է լրացուցիչ նախաքննության: Այսպիսով, պարզ չէ, թե 2005թ. հոկտեմբերի 14-ից դեկտեմբերի 16-ը դիմումատուի գործի նկատմամբ կալանքի ինչ նորմեր են կիրառելի եղել՝ մինչդատական, թե դատական վարույթների վերաբերյալ նորմերը: Հետևաբար, հնարավոր չէ պնդել, որ այդ ժամանակահատվածում դիմումատուի կալանքը հիմնված է եղել պարզ և կանխատեսելի նորմերի վրա:

71. 2005թ. դեկտեմբերի 16-ից 29-ը ընկած ժամանակահատվածի առնչությամբ Դատարանը նշում է, որ այստեղ Կառավարության պնդումներն ավելի հակասական են: Սկզբում Կառավարությունը պնդում էր, որ կալանքի այս հատվածը ներառում էր այն ժամանակահատվածը, որն անհրաժեշտ էր քրեական գործը Գլխավոր դատախազություն ուղարկելու համար (2005թ. դեկտեմբերի 16-ից 29-ը), այդ թվում նաև դիմումատուին կալանքի տակ պահելու համար քննչական մարմնի տրամադրության տակ եղած ևս հինգ օրը՝ համաձայն 2004թ. հուլիսի 12-ի որոշման (2005թ. դեկտեմբերի 26-ից 30-ը): Այդուհանդերձ, հետագայում Կառավարությունը պնդել է, որ վճռաբեկ դատարանի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 16-ի որոշման համաձայն՝ դիմումատուն կալանքի տակ է գտնվել այդ ողջ ընթացքում: Ինչ վերաբերում է Կառավարության առաջին հայտարարությանը, ապա Դատարանը ևս մեկ անգամ նշում է, որ այն հիմնավորված չէ ներպետական որևէ իրավական նորմով: Ինչ վերաբերում է երկրորդ հայտարարությանը, ապա ճիշտ է, 2005թ. դեկտեմբերի 16-ի իր որոշումով վճռաբեկ դատարանն ուժի մեջ է թողել լրացուցիչ նախաքննության ուղարկելու մասին որոշումը, այդուհանդերձ, նաև նշել է, որ դիմումատուն պետք է մնա կալանքի տակ: Սակայն անվիճելի է, որ այդ օրվանից սկսած վարույթը կրկին գտնվում էր մինչդատական փուլում և, ինչպես արդեն նշվել է վերևում, մինչդատական վարույթում կալանքը կարող է սահմանվել միայն դատարանի կողմից՝ քննիչի կամ դատախազի միջնորդությամբ և ժամկետի հստակ նշումով: Տվյալ դեպքում այդպիսի միջնորդություն ներկայացված չի եղել և վճռաբեկ դատարանը չի սահմանել ոչ մի ժամկետ: Հետևաբար, այդ ժամանակահատվածում դիմումատուի նկատմամբ կալանքի կիրառումը հակասում էր ներպետական դատավարական նորմերին:

72. Վերոնշյալ նկատառումները Դատարանի համար բավարար են եզրահանգելու, որ դիմումատուի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 14-ից 29-ն ընկած ժամանակահատվածի կալանքը չի համապատասխանում Կոնվենցիայով սահմանված օրինականության պահանջներին: Դա պայմանավորված էր կալանքի ընթացակարգը կարգավորող հստակ նորմերի բացակայությամբ, երբ առաջին

ատյանի դատարանը կայացնում էր գործը լրացուցիչ նախաքննության ուղարկելու մասին որոշում:

73. Հետևաբար, տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:

II. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ ԵՆԹԱԴԻՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

74. Դիմումատուն գանգատվել է, որ իր շարունակական կալանքը խախտել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված երաշխիքները, որը սահմանում է.

«3. Սույն հոդվածի 1-ին կետի «գ» ենթակետի դրույթներին համապատասխանձերբակալված կամ կալանավորված յուրաքանչյուր ոք...ունի ողջամիտ ժամկետում դատաքննության իրավունք կամ մինչև դատաքննությունն ազատ արձակվելու իրավունք: Ազատ արձակվելը կարող է պայմանավորվել դատաքննության ներկայանալու երաշխիքներով»:

Ա. Ընդունելիությունը

75. Դատարանը նշում է, որ սույն գանգատը Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով ակնհայտորեն անհիմն չէ: Դատարանը նշում է նաև, որ այն անընդունելի չէ որևէ այլ հիմքով: Հետևաբար, այն պետք է հայտարարվի ընդունելի:

Բ. Գործի ըստ էության քննությունը

1. Կողմերի դիրքորոշումները

(ա) Կառավարությունը

76. Կառավարությունը ներկայացրել է, որ դիմումատուի կալանքի ժամկետը չի խախտել «ողջամիտ ժամկետի» պահանջը: Դիմումատուն մեղադրվում էր ծանր հանցագործության մեջ և առկա էր փախուստի դիմելու վտանգ: Նրա կալանքը նաև անհրաժեշտ էր հասարակական կարգը պահպանելու համար: Դա տևել է միայն 8 ամիս և 25 օր, որը սույն գործի հանգամանքների ներքո ընդունելի էր:

77. Կառավարությունը նաև պնդել է, որ դիմումատուի դեմ վարույթն իրականացվել է հատուկ ջանասիրությամբ: Նա մեղադրվում էր մի քանի անձանց սպանության և ապօրինի կերպով զենք պահելու մեջ: Դա ծավալուն գործ էր՝ ենթադրյալ հանցանքների բազմաթիվ դրվագներով, և անհրաժեշտ էր իրականացել բազմաթիվ քննչական գործողություններ, քննել մեծ թվով վկաների և հետազոտել փաստեր: Հետևաբար, բազմաթիվ անգամ անհրաժեշտություն է ծագել հետաձգել դատական նիստերը:

(բ) Դիմումատուն

78. Դիմումատուն նշել է, որ հանցագործության ծանրությունը, որի մեջ ինքը մեղադրվում էր, բավարար հիմք չէր հանդիսանում եզրահանգելու, որ ինքը կդիմեր փախուստի: Իր կալանքը երկարացնելու մասին որոշումները մեխանիկորեն են ընդունվել և հիմնված էին ստանդարտ ձևակերպումների վրա: Իր կալանքի ժամկետը չէր համապատասխանում «ողջամիտ ժամկետի» պահանջին: Երբ գործը երկրորդ անգամ ներկայացվել է դատարան, 2006թ. հունիսի 19-ին նշանակված դատական նիստը տեղի չի ունեցել և հետաձգվել է անորոշ ժամանակով: Հաջորդ լսումը նշանակվել է 2006թ. հոկտեմբերի 16-ին: Այդ ժամանակաշրջանում դիմումատուի կալանքի ժամկետը երկարացնելու մասին ոչ մի դատական որոշում չի կայացվել: 2006թ. նոյեմբերի 20-ին դատարանը մերժել է դիմումատուին ազատ արձակելու մասին միջնորդությունը՝ չնայած այն փաստին, որ տուժողներն ու հիմնական վկաներն արդեն հարցաքննվել էին և դիմումատուն չէր կարող նրանց վրա անօրինական ազդեցություն գործադրել:

2. Դատարանի գնահատականը

79. Նախ դատարանը պետք է որոշի դիտարկման ենթակա ժամանակահատվածը: Դատարանը նշում է, որ դիմումատուի մինչդատական կալանքը տևել է 2004թ. մայիսի 18-ից մինչև իր դատապարտումը՝ 2007թ. սեպտեմբերի 24-ը, այն է՝ երեք տարի, չորս ամիս և վեց օր:

80. Դատարանը կրկնում է, որ կալանքի ժամկետի տևողության ողջամտությունը ամեն դեպքի համար առանձին պետք է գնահատվի՝ հաշվի առնելով դրանց բնորոշ առանձնահատկությունները: Յուրաքանչյուր գործով շարունակական կալանքը կարող է արդարացվել միայն իրական հանրային շահի առկայության դեպքում, որը, չնայած անմեղության կանխավարկածին, գերակշռում է ազատության իրավունքի նկատմամբ: Առաջին հերթին ազգային դատական մարմիններն են կոչված քննելու այդ պարտադիր շահի առկայության

կողմ կամ դեմ խոսող հանգամանքները և դրանք ամրագրել ազատ արձակելու մասին միջնորդությունների կապակցությամբ կայացրած իրենց որոշումներում: Հիմնականում այս որոշումներում նշված պատճառների և դիմումատուի բողոքներում սահմանված փաստերի հիման վրա է Դատարանը որոշում, թե արդյոք եղել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում: Ողջամիտ կասկածի առկայությունը, որ ձերբակալված անձը կատարել է իրավախախտում, հանդիսանում է *sine qua non* պայման՝ շարունակվող կալանքի օրինականության համար, սակայն որոշ ժամանակ անց այն արդեն բավարար չէ: Դատարանն այնուհետև պետք է որոշի, թե արդյոք դատական մարմինների կողմից տրված այլ հիմքերը «վերաբերելի» ու «բավարար» են եղել ազատությունից զրկելու արդարացումը շարունակելու համար (տես *Kudła v. Poland* [ՄՊ], թիվ 30210/96, §§ 110-111, ՄԻԵԴ 2000-XI, և *Ječius v. Lithuania*, թիվ 34578/97, § 93, ՄԻԵԴ 2000-IX):

81. Կոնվենցիայի նախադեպային իրավունքը զարգացրել է մինչև դատավճիռը անձին կալանքի տակ պահելու չորս հիմնական ընդունելի հիմքեր. մեղադրյալի՝ դատաքննությանը չներկայանալու վտանգը (տես *Stögmüller v. Austria*, 10 նոյեմբեր 1969, § 15, Շարք Ա թիվ 9), վտանգը, որ մեղադրյալը ազատ արձակվելու դեպքում կխոչընդոտի արդարադատության իրականացմանը (տես *Wemhoff v. Germany*, 27 հունիս 1968, § 14, Սերիա Ա թիվ 7) կամ կկատարի նոր իրավախախտումներ (տես *Matznetter v. Austria*, 10 նոյեմբեր 1969, § 9, Սերիա Ա թիվ 10) կամ կխախտի հասարակական կարգը (տես *Letellier*՝ վերը նշված, § 51):

82. Եթե սահմանված հիմքերը «վերաբերելի» են ու «բավարար», Դատարանը պետք է նաև պարզի, թե արդյոք իրավասու ազգային մարմինները վարույթի ընթացքում ցուցաբերել են «հատուկ ջանասիրություն»: Քննության ծավալը և առանձնահատկություններն այս առումով գործոններ են, որոնք պետք է հաշվի առնվեն (տես, մյուս հեղինակների հետ մեկտեղ, *Letellier v. France*, 26 հունիս 1991, § 35, Սերիա Ա թիվ 207, և *Van der Tang v. Spain*, 13 հուլիս 1995, § 55, Սերիա թիվ 321):

83. Դատարանն ընդունում է, որ իրավախախտումները, որոնց մեջ դիմումատուն կասկածվում էր, իրենց բնույթով շատ լուրջ էին և պատժվում էին խստագույն կերպով, այն է՝ ցմահ ազատազրկմամբ: Այդուհանդերձ, անձին մեղսագրվող՝ ծանր հանցանքների կատարման հիմնավոր կասկածի առկայությունը թեև վերաբերելի գործոն է, սակայն չի կարող ինքնին արդարացնել մինչդատական վարույթում երկարաժամկետ կալանքը (տես *Tomasi v. France*, 27 օգոստոս 1992, § 89, Սերիա Ա թիվ 241-Ա):

84. Ինչ վերաբերում է դիմումատուի փախուստի դիմելու վտանգին, ապա Դատարանը նշում է, որ այս հիմքը անուղղակիորեն նշված է եղել 2002թ. հուլիսի 5-ի առաջին դատական որոշման մեջ, որով դիմումատուի նկատմամբ

նշանակվել է կալանք (տես վերևում՝ 7-րդ կետը): Այդուհանդերձ, հաջորդ անգամ Հայաստանի դատարաններն ուղղակիորեն անդրադարձել են այս հիմքին 2006թ. փետրվարին՝ 2004թ. մայիսին դիմումատուի ձերբակալումից մոտավորապես երկու տարի անց: Դատարանը համարում է, որ ներպետական դատարանների կողմից հիմնավորումների տրամադրումը նման մեծ ընդհատումներով չի կարող համապատասխանել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի հիմքով դիմումատուի շարունակական կալանքը հիմնավորելու պահանջներին:

85. Ավելին, անդրադառնալով վարույթի իրականացման եղանակին՝ Դատարանն ընդունում է, որ գործը բավական բարդ է, որը պահանջում էր բազմաթիվ քննչական գործողությունների կատարում: Այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով դիմումատուի ազատությունից զրկված լինելը՝ իշխանությունները պետք է գործեին հատուկ ջանասիրությամբ, ինչը նրանք չեն կատարել: Այս առումով Դատարանը նշում է, որ վարույթի էական և անհարկի ձգձգումը վերագրելի է իշխանությունների վարքագծին: Մասնավորապես, քննչական մարմնի կողմից վարույթի սկզբնական փուլում օբյեկտիվ և բազմակողմանի քննություն չանցկացնելու պատճառով դատարանը, որին գործն ըստ էության քննության էր հանձնվել, ստիպված էր մի ամբողջ տարվա ընթացքում անցկացնել է 52 դատական նիստ և քննել բազմաթիվ վկաների զուտ այն բանի համար, որպեսզի վերջում եզրահանգեր, որ անկարող է որոշում ընդունել դիմումատուի մեղավորության կամ անմեղության վերաբերյալ և ստիպված է եղել գործն ուղարկել լրացուցիչ նախաքննության (տես վերևում՝ 26-րդ և 27-րդ կետերը): Ավելին, այդպիսի որոշման ընդունումը բողոքարկման ընթացակարգ սկսելու պատճառ է հանդիսացել և հանգեցրել է վարույթի ձգձգմանը՝ նվազագույնը երկու ամսով (տես վերևում՝ 27-32-րդ կետերը): Վերջապես, ոչ մի պատճառաբանություն չի տրվել 2006թ. հունիսի 2-ից մինչև հոկտեմբերի 16-ի չորս ամսվա ընդմիջման համար, որի ընթացքում բացարձակապես ոչ մի վարույթ չի իրականացվել (տես վերևում՝ 45-47-րդ կետեր): Այսպիսով, իշխանությունների կողմից ջանասիրության բացակայության պատճառով դիմումատուի կալանքը ընդհանուր առմամբ նվազագույնը մեկ ու կես տարով ձգձգվել է:

86. Վերոնշյալ նկատառումները բավարար են Դատարանի կողմից եզրահանգելու համար, որ դիմումատուն պահվել է շարունակական կալանքի տակ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված «ողջամիտ ժամկետ ի» պահանջի խախտումամբ:

87. Հետևաբար, տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում:

III. ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 4-ՐԴ ԿԵՏԻ ԵՆԹԱԴԻՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

88. Դիմումատուն գանգատվել է վճռաբեկ դատարանին ներկայացրած իր բողոքը առանց քննության թողնելու մասին 2006թ. փետրվարի 9-ի որոշման դեմ: Նա վկայակոչել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը, 6-րդ հոդվածի 1-ին կետը և 13-րդ հոդվածը: Դատարանը գտնում է, որ այս բողոքը պետք է ուսումնասիրվի Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի շրջանակներում, որտեղ ամրագրված է.

« 4. Յուրաքանչյուր ոք ձերբակալման կամ կալանավորման պատճառով զրկված է ազատությունից, իրավունք ունի վիճարկելու իր կալանավորման օրինականությունը, որի կապակցությամբ դատարանն անհապաղ որոշում է կայացնում և կարգադրում է նրան ազատ արձակել, եթե կալանավորումն անօրինական է»:

Ընդունելիությունը

89. Դիմումատուն նշել է, որ ՔԴՕ-ի 403-րդ հոդվածը իրեն վերաքննիչ դատարանի՝ 2006թ. փետրվարի 3-ի որոշման դեմ իրավունքի մասին հարցով բողոք ներկայացնելու իրավունք է տալիս: ՀՀ դատարանների նախագահների խորհրդի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 8-ի որոշումը միայն խորհրդատվական բնույթ ուներ և չէր կարող համարվել օրենք: Հետևաբար, դիմումատուի բողոքի քննելուց հրաժարվելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշումը անօրինական էր:

90. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուն մինչդասական վարույթում կալանքը երկարացնելու որոշումների դեմ իրավունքի մասին հարցով բողոք ներկայացնելու իրավունք չուներ: Նման որոշումների դեմ բողոքելը վերապահված է ՔԴՕ-ի 137-րդ հոդվածի 5-րդ մասով և 288-րդ հոդվածի 1-ին մասով, որոնք սահմանում են, որ բողոք կարող է բերվել վերաքննիչ դատարան: 2005թ. դեկտեմբերի 6-ին ներկայացված սահմանադրական բարեփոխումները փոփոխումներ մտցրեցին վճռաբեկ դատարանի կարգավիճակի մեջ, որի դերը, 92-րդ հոդվածի համաձայն, սահմանափակվեց օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման գործառույթով: Արդյունքում, ՀՀ դատարանների նախագահների խորհուրդը, որը ներպետական իրավունքի խորհրդատվական և ոչ պարտավորեցնող մեկնաբանումներ է տրամադրում, 2005թ. դեկտեմբերի 8-ին դատական պրակտիկան նոր Սահմանադրության դրույթներին համապատասխանեցնելու նպատակով կայացրել է թիվ 83 որոշումը:

91. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը Բարձր Պայմանավորվող Պետություններին չի պարտավորեցնում սահմանել կալանքի օրինականության ստուգման և ազատ արձակելու մասին դիմումների քննության երկաստիճանի համակարգ: Այդուհանդերձ, պետությունը, որը սահմանել է նման համակարգ, պետք է սկզբունքորեն կալանավորվածների համար ապահովի այն նույն երաշխիքները, որոնք սահմանված են առաջին ատյանում (տես *Toth v. Austria*, 12 դեկտեմբեր 1991, § 84, Սերիա Ա թիվ 224): Ավելին, չնայած Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը որոշումների դեմ կալանքի օրինականության մասին որոշումները բողոքարկելու իրավունք չի երաշխավորում, այս դրույթի նպատակից հետևում է, որ դրա պահանջները պետք է հարգվեն վերաքննիչ դատարանների կողմից, եթե որոշման դեմ բերված բողոքը հիմնված է կալանքի օրինականության հարցի վրա (տես *Rutten v. the Netherlands*, թիվ 32605/96, § 53, 24 հուլիս 2001):

92. Դատարանը նշում է, որ տվյալ գործով առաջին հարցը, որին պետք է պատասխանել, այն է, թե արդյոք դիմումատուն, ներպետական օրենսդրության համաձայն, առաջին ատյանի դատարանի՝ քննության ընթացքում իր կալանքի ժամկետը երկարացնելու որոշման դեմ իրավունքի մասին հարցով բողոք ներկայացնելու իրավունք ուներ, թե ոչ: Անդրադառնալով համապատասխան ներպետական նորմերին, իսկապես, ՔԴՕ-ի 137-րդ հոդվածի 5-րդ մասը և 288-րդ հոդվածի 1-ին մասը, որոնք կարգավորել են այս խնդիրը, ուղղակիորեն սահմանում են վերաքննիչ դատարան բողոք ներկայացնելու իրավունք, մինչդեռ վճռաբեկ դատարանի մասին ոչինչ չի ասվում (տես վերը նշված § 54): Այսպիսով, հնարավոր չէ ասել, որ խնդրո առարկա ժամանակահատվածում դիմումատուին օրենքով հստակորեն վերապահված էր մինչդատական վարույթի ընթացքում կալանքի մասին որոշումների դեմ վճռաբեկ դատարան բողոք ներկայացնելու իրավունք:

93. Ճիշտ է, որ 2005թ. դեկտեմբերի 6-ի սահմանադրական բարեփոխումներից առաջ այդպիսի իրավունք պրակտիկայում, բայց ոչ օրենքով, գոյություն ունեցել է: Այդուհանդերձ, սահմանադրական բարեփոխումներից հետո այդ պրակտիկան դադարեցվել է և այդ բարեփոխումներով, *inter alia*, վերասահմանվել է վճռաբեկ դատարանի կարգավիճակը, որի դերը սահմանափակվել է օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման գործառույթով (տես վերը նշված §§ 56 և 57): Դատարանը գտնում է, որ այն փաստը, որ վերոնշյալ սահմանադրական բարեփոխումներից հետո դիմումատուն պրակտիկայում դադարել է ունենալ այդ իրավունքը, Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի հիմքերով խնդիր չի առաջացնում:

94. Հետևում է, որ դիմումի սույն մասը ակնհայտորեն անհիմն է և, համաձայն Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ կետերի, պետք է մերժվի:

IV. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԱՅԼ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐ

95. Դիմումատուն նաև բարձրացրել է մի շարք այլ բողոքներ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի հիման վրա, այն է՝ որ իր կալանքը հիմնված չէր ողջամիտ կասկածի վրա, որ մինչդաստական վարույթի ընթացքում իր կալանքը տևել է ավելի երկար, քան ՔԴՕ-ի 138-րդ հոդվածի 5-րդ մասով թույլատրված մեկ տարի առավելագույն ժամկետը, և որ 2004թ. սեպտեմբերի 18-ից 24-ը ընկած կալանքի համար բացակայել է դատական որևէ որոշում:

96. Դատարանը, հաշվի առնելով իր տրամադրության տակ գտնվող բոլոր նյութերը, ինչպես նաև, թե որքանով են այդ գանգատները գտնվում իր իրավաության ոլորտում, գտնում է, որ դրանցում առկա չեն Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների և ազատությունների խախտումներ: Հետևաբար, համաձայն Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ կետերի՝ գանգատի այս մասը պետք է մերժվի, քանի որ ակնհայտորեն անհիմն է:

V. ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅԻ 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԿԻՐԱՌԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

97. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածը սահմանում է.

« Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը որոշում է, անհրաժեշտության դեպքում, տուժող կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել»:

Ա. Վնասը

98. Դիմումատուն պահանջել է հարյուր հազար եվրո (100,000 եվրո) որպես նյութական վնասի փոխհատուցում: Այս պահանջը ներառում էր ութսուն հազար եվրո (80,000 եվրո) որպես բաց թողնված եկամուտ կամ, որպես այլընտրանք, այն աշխատավարձի գումարը, որը նա, չձերբակալվելու դեպքում, կարող էր աշխատել, 4,000 եվրո չափով, ինչպես նաև իր կալանքի ընթացքում ընտանիքի կողմից ստացած ծանրոցներին համարժեք գումարը՝ ընդհանուր 20,000 եվրո: Դիմումատուն նաև պահանջել է 250,000 եվրո որպես ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում:

99. Կառավարությունը ներկայացրել է, որ նյութական վնասի և ենթադրյալ խախտումների միջև պատճառահետևանքային կապ չկա: Դիմումատուն բաց թողնված օգուտի չափի հաշվարկի հիմքերի մասին ոչ մի պատճառաբանում չի

ներկայացրել, իսկ իր կորցրած աշխատավարձի մասին պահանջը մտածածին է: Ծանրոցների արժեքի վերաբերյալ իր պահանջը անհիմն է, քանի որ ներառում է երրորդ անձի կատարած ծախսերը: Կառավարությունը նաև պահանջել է, որպեսզի Դատարանը մերժի դիմումատուի ոչ նյութական վնասի փոխհատուցման պահանջը:

100. Դատարանը նշում է, որ ենթադրյալ բաց թողնված եկամտի վերաբերյալ դիմումատուի պահանջը մտածածին բնույթի է և հիմնված չէ որևէ ապացույցի վրա: Նմանապես, ոչ մի ապացույց չի ներկայացվել ծանրոցների արժեքի պահանջի վերաբերյալ: Հետևաբար, Դատարանը մերժում է նյութական վնասի փոխհատուցման մասին դիմումատուի պահանջը: Մյուս կողմից, Դատարանը տրամադրում է դիմումատուին 6,000 եվրո որպես ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում:

Բ. Դատական ծախսեր

101. Դիմումատուն նաև պահանջել է 227 եվրոյի փոխհատուցում՝ փոստային ծախսերի համար:

102. Կառավարությունը պնդել է, որ այդպիսի փոստային ծախսերը անհրաժեշտ չէին, քանի որ դիմումատուն հնարավորություն ուներ օգտվելու ավելի էժան փոստային ծառայություններից՝ իր օգտագործած էքսպրես ծառայությունների փոխարեն:

103. Դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ դիմումատուն դատական ծախսերի փոխհատուցման իրավունք ունի միայն այն դեպքում, եթե դրանք կատարվել են իրապես և անհրաժեշտաբար և իրենց չափի մեջ ողջամիտ են: Տվյալ գործով Դատարանը, հաշվի առնելով իր տրամադրության տակ գտնվող փաստաթղթերը և վերը նշված չափանիշները, գտնում է, որ Դատարանի վարույթի ընթացքում կատարած ծախսերի համար ողջամիտ գումար է 227 եվրոն:

Գ. Չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկասադրույքը

104. Դատարանը նպատակահարմար է գտնում, որ չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկասադրույքը պետք է հիմնված լինի Եվրոպական կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված փոխառության տրամադրման առավելագույն տոկոսադրույքի վրա, որին պետք է գումարվի երեք տոկոս:

ԱՅՍ ՀԻՄՆԱՎՈՐՄԱՄԲ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԻԱՁԱՅՆ

1. Հայտարարում է Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների դատարանի 2005թ. դեկտեմբերի 29-ի որոշումից առաջ ընկած դիմումատուի

կալանքի օրինականության և կալանքի երկար ժամկետների վերաբերյալ դիմումատուի գանգատները ընդունելի՝ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ կետերի հիմքով, իսկ գանգատի մնացյալ մասն՝ անընդունելի:

2. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:
3. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում:
4. Վճռում է, որ
 - (ա) պատասխանող պետությունը, վճիռը Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն ուժի մեջ մտնելուց հետո երեք ամսվա ընթացքում դիմումատուին պետք է վճարի հետևյալ գումարը, որը պետք է փոխարկվի ՀՀ դրամի՝ վճարման օրվա դրությամբ գործող փոխարժեքով:
 - (1) 6,000 եվրո (վեց հազար եվրո), գումարած նշված գումարի վրա հաշվարկվող բոլոր տեսակի հարկերը՝ որպես ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում:
 - (2) 227 եվրո (երկու հարյուր քսանյոթ եվրո), գումարած նշված գումարի վրա հաշվարկվող բոլոր տեսակի հարկերը:
 - (բ) վերը նշված եռամսյա ժամկետի ավարտից հետո մինչև վճարման օրը պետք է վճարվի նշված գումարի պարզ տոկոս՝ Եվրոպական կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված փոխառության տրամադրման առավելագույն տոկոսադրույքի չափով պարտավորությունների չկատարման ժամանակահատվածի համար՝ գումարած երեք տոկոս:
5. Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման պահանջի մնացյալ մասը:

Կատարված է անգլերեն և գրավոր ծանուցվել է 2012թ. հունիսի 5-ին՝ համաձայն Դատարանի Կանոնակարգի 77-րդ կանոնի 2-րդ և 3-րդ կետերի:

Marialena Tsirli
Քարտուղարի տեղակալ

Josep Casadevall
Նախագահ